

ՄԵԼԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարեկանը 6 ռուբլ. Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисъ. Редакция «Мшакъ». Կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Տ է Լ Է Ք օ Ն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լիցր վ.

Յայտարարութիւնների համար վճարում և իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

Տ է Լ Է Ք օ Ն № 253.

Հ Ի Մ Ն Ա Գ Ի Ր Գ Ր Ի Գ ՈՐ Ա Ր Ծ Ր ՈՒ Ն Ի

ԲՈՎԱՆԳԱՎՈՒԹԻՒՆ

Խալամ և պրոգրէս. Հեռագիր. Հայոց հարցը և զիսկոստիան. Օրվայ հարցը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ խմբագրութեան. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՐԱՎԵՐԻՆ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ. «Բաղմալէպ» և Կովկասի հայոց լրագրութեան լեզուն.

ԻՍԼԱՄ ԵՒ ՊՐՕԳՐԵՍ

I

Վերջին ամիսների ընթացքում, երբ եւրոպայի ստիպիւնք ուղարկութիւն դարձնել Արեւելքի վրա, քննադատել մահաբաւական երկրների, մանաւանդ թուրքիայի մէջ տիրող կարգերը և տեղի ունեցող երեւոյթները պատճառը սխեմ յորոնք խաղաղական կրօնի էութեան մէջ, զանազան կողմերից երևան եկան մի քանի ստիպեալ փաստարաններ, որոնք սխեմայի ապացոյցանք, թէ իսլամական կրօնը որ և է առնչութիւն չունի կատարելաճ բարբարոսութիւնների հետ, թէ իսլամը միշտ եղել է և է բարեկամ առաջադիմութեան, զիտութեան և քաղաքակրթութեան, թէ նա իրեւել է մարդասիրութեան, զիտութեան և ամեն տեսակ առաքելութիւնների:

Գտնվեցան նոյն իսկ այնպիսիներ, որոնք միտինքներ սարքեցին և յայտարարեցին, թէ քրիստոնէական աններողամտութիւնը հարաձուգում է իսլամական կրօնը. իսկ մի մահաբաւական, ինչպէս յայտնի է, զիտելով Կլայստոնին, յանդիմանեց Մեծ Դերձնուն, որ նա նոյնպէս հարաձուգում է մահաբաւականութիւնը իբրեւ կրօն, և զատապարտում է թուրքիան լոկ այն պատճառով, որ նա քրիստոնէայ չէ:

Երբ հրատարակեց կանոնիկոս Մաք Քոյլի հեղինակաւոր աշխատութիւնը, որը ամենափայլուն փաստերով հաստատում է այն թէզիսը, թէ թուրքիան, իբրեւ մի թէ օկրատիական կառավարութիւն, իբրեւ իսլամական սկզբունքներ, ուստի և նա կարող է

զիջանել ժամանակակից քաղաքակրթութեան որ և է պահանջին. թէ թուրքիան, ընդունելով և մոյնեղելով իր երկրի մէջ այնպիսի բեֆորմներ, որոնք լայն դուռն են բացում քաղաքակրթութեան հոսանքի առաջ, կարող է կորցնել իր զոյգութեան իրաւունքը.—այդ թէզիսը մահաբաւականների կողմից մեծ յարձակումներ ենթարկվեց:

Այդ հակադասութիւնները, բնականաբար, զրոյցում են մտածելու այն մասին, թէ ի՞նչ տեսակ ոյժ է հանդիսանում իսլամը ընդհանուր մարդկային քաղաքակրթութեան գործի մէջ,—քաղաքակրթիւն, թէ կործանիչ: Մեր նպատակը չէ որ և է միջնադարեան կրօնական հարց յարուցանել: «Մշակ» իր ամբողջ գործունէութեան մէջ միշտ քաղաքիչ է կրօնական ներողամտութիւն, միշտ հակառակ է եղել կրօնի պատճառով մարդկանց հարաձուգութեան քաղաքական միջոցների կամեւում ենք փորձել որոշելու իսլամական կրօնի քաղաքակրթական նշանակութիւնը և այն դերը, որ նա խաղում է նրան զաւանդ ազգութիւնների կեանքի մէջ. մենք կամեւում ենք քննել հարցը պատմական և բարոյական տեսակէտից:

Հարցը աւելի պարզ ձևակերպելու համար նորից շեշտենք երկու թէզիսների զգալի տարբերութիւնները:

Առաջին թէզիսը այն է՝ թէ իսլամը հանդիսանում է հակաբուրժուական տարր, ճշմունք է ազատ գաղափարը, թէ նամի է որ և է պրոգրէսի, կապիտալիզմի և ենթարկում մարդկային մարքի թուրքիչը և գուրիչ է հանդիմարդկային զգացումներից ու լայն, բարոյական սկզբունքներից: Այդ թէզիսը ամբողջով է հռչակաւոր Բնական հետեւել խօսքերի մէջ. «ամենաէական պայմանը եւրոպական քաղաքակրթութիւնը տարածելու համար—իսլամի ընդունում է»:

Երկրորդ թէզիսը այն է, թէ իսլամը պաշտպան և ջատագով է զիտութեան և լուսաւորութեան, թէ նա պարունակում է իր մէջ վեհ գաղափարներ, լայն բարոյական սկզբունքներ, ուստի և նա կարող է

նկատվել իբրեւ մարդկութեան ապագայ կրօնը:

Առաջին թէզիսի պաշտպանները իբրեւ ապացոյց առաջ են բերում այն իրողութիւնները, որ իսլամ կրօնը, զիսկաւորապէս, տարածվում է ստորին և անընդունակ ցեղերի մէջ, որ մահաբաւական, առհասարակ վրէժխնդիր, արիւնաբու և անգութ է, որ նա իր հասկացողութիւնների մէջ մահաբաւական է, իսկ նրա ֆանատիկոսութիւնը, նոյն իսկ զարգացած անձերի մէջ հանրածանօթ: Թուրքիայում վերջին քան տարիներում, մանաւանդ վերջին տարիներում, որոնք աւելի զիտական, քան մարդկային մարքի արգասիք կարող են համարվել, և որոնց հեղինակները շատ անգամ զարգացած պաշտօնեաներ են, մի նոր, փառաւոր ապացոյց են մահաբաւական տարրի հակամարդկային զգացումների: Վերջապէս, բազմաթիւ փաստեր պատմութեան մէջ, ասում են այդ թէզիսի կողմնակիցները, հաստատում են, որ մահաբաւականի յատուկ չէ փիլիսոփայական և զիտական հետազոտութեան ոգին:

Երկրորդ թէզիսի պաշտպանները ներկայացնում են այն փաստերը, թէ Վուրանը, իբրեւ իսլամական կրօնի հիմքը և պատգամը, իր մի քանի սուրաների մէջ քաղաքակրթութեան լինել զիտութեան, թէ կուզ նա աշխարհի միւս ծայրին լինէր, այլ նոյն իսկ միջասիական, թէ զիտութիւնը և զիտարեւանները այնպէս փառաւոր կերպով ծաղկեցին Աբբասեան խալիֆաների ժամանակ և յունական հին կուլտուրան վերածնվեց իսլամի հովանաւորութեան և աշխարհութեան շնորհիւ:

Երկու կողմի առարկութիւնները առաջ բերելով, միւս անգամ մենք կը դիմենք այդ առարկութիւնների և ներկայացրած փաստերի վերլուծութեան:

որ այդ բառարանը չէ կարող ղեկավարել հանդիսանալ մեր նոր լեզուն, որ ձգտում է յարմարվել կեանքի նոր պահանջներին:

Լեզուաբանութեան տեսակէտից խորհրդածելով՝ նկատում ենք, որ լեզուը հայերէնը շատ առաջական հասկացողութիւն է, որ ինչ որ մէկը մարդը հայերէն է համարում միւսը լիարժեք հիմք ունի լատինի լեզու համարելու և որ առհասարակ չը կայ ոչ մի լեզու, որ կարողանար պարծենալ, թէ մարդը ազգային է:

«Բաղմալէպ» իր տեսակէտից ամենամաքուր, օրինակելի հայերէն կը համարի, օրինակ Նիլիայի այս խօսքը. «Մեծ է սէնն Աստուծոյ քան զամենայն մեծութիւն երկրաւոր, և այնպէս զօրս հրեշտակաց: Սակայն լեզուի անդամաղընութիւնը ցոյց է տալիս, որ այս խօսքում հայերէն չեն՝ մեծ, է, Աստուծոյ, քան, ամենայն, մեծութիւն, երկրաւոր, և, այնպէս, անհրկիւղ, առնել, մարդ, որ, պէս, անմարմին, զօրք, հրեշտակ բառերը, այսինքն ամբողջ խօսքը, բացի սէր բառից, որի ծագումը զեռ անյայտ է: Այս բառերից մեծ մասը նոյնքան հայերէն են՝ որպիսի և ռուսերէն, յունարէն, լատինիէն, պարսկերէն, այսինքն միջազգային հնդեւրոպական բառեր են, մի քանիսն էլ յատկապէս հին պարսկերէնից են առնված. բայց այս բոլոր բառերը դարձելով յղկվելով հայերէն լեզուի առանձին օրէնքներով՝ ստացել են ազգային լեզուի ձևը և դարձել են հայոց բառեր: Մի և նոյն բառերը ուրիշ լեզուների մէջ համապատասխան փոփոխութիւններ կրելով՝ դարձել են իւրաքանչիւրի

Հ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր

(Ռուսաց գործակալութիւնից)

Կ. Պօլիս, սեպտեմբերի 22-ին: «Հայկական խառնակութիւնները լուրջ կերպարանք ստացան: Ժանդարմները և պօլիցիան կանգնեցին հայերի շարժումը, որոնք խումբ խումբ մօտենում էին Բ. Կրանը՝ արդարապէս զինքն զոհող համար:

«Արեւմտահայ ընդհանուր ժամանակ վերաբերված են և սպանված՝ թուրքերից 7 օֆիցերներ և 45 զինուորներ, հայերից—շատ աւելի: Մօտ 500 հոգի կառնաւորված են: Հայերի ձերբակալութիւնների ժամանակ Վալարիայում՝ նոյնպէս տեղի ունեցաւ արեւմտահայերէն: Տեղի ունեցաւ հայերի կոտորածը Այա-Սօֆիայի մզկիթի մօտ: Փակված են շատ առևտրական հիմնարկութիւններ: Փողոցները պահպանվում են շրջիկ պահապան զինուորները:

«Ժանդարմների անկանոն գործողութիւնների պատասխանատուութիւնը դրված է օստրկանութեան մինիստրի օգնական շուսէին Էֆենդիի վրա:

«Այդ ցոյցը նախապատրաստել էր հայկական մասնաժողովը՝ օտար պետութիւնների միջամտութիւնը առաջ բերելու համար:

«Հակառակ ազդեցիկ անձանց պնդումներին, պարտիալը ճիշտագոյն համոզել հայերին, և չը կատարեց Բ. Կրան պահանջները՝ հեռանալ Գում-Գալուից: Միլիթարիով հայերին, նա ասեց. «Մի մոռանա՛ւք, որ մենք քրիստոնէաներ ենք և որ փրկիչը համբարութիւն էր սոխրեցնում մեզ»:

Քեամիլ-փաշան նշանակվեց մեծ-վիզիր:

ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ԳԻՊՈՒՄԱՏԻԱ

I. Երեք պետութիւններ

Կ. Պօլսից, «Frankfurter Zeitung» լրագրին գրում են սեպտեմբերի 7/19-ից.

«Օմանեան կառավարութեան արած զիջում

յատուկ բառեր: Այս մի խօսքը շատ բան պէտք է հասկացնէր մեր լեզուի մաքրութեան տարալի պաշտպաններին, այսինքն թէ հայը, իբրեւ հնդեւրոպական ցեղ՝ նոյնպիսի իրաւունքով գործ է ածում հնդեւրոպական բառերը, ինչքան և ուրիշ հնդեւրոպական ցեղերը, այսինքն բոլոր լեզուները, թէ հայը երբ իր բառերի պաշարի մէջ թերիներ է նկատել՝ առանց քաշվելու փոխ է առել օտարներից պաշարած բառերը և լեզուի գործարանում յղկելով՝ սեփականացրել է իրան: Հայը իր պատմական կեանքում ենթարկվելով պարսկական, յունական, ասորական, արաբական, տաճկական ազդեցողութիւնների՝ իւրաքանչիւր չրժանում հարկւրներով և հաղարներով բառեր է փոխ առել այդ ազգերից և ներմուծել իր լեզուի մէջ. և մենք այսօր այդ բառերը, իբրեւ սեփական հայոց բառեր գործածելով՝ չենք էլ մտածում, որ նրանք օտարազգի բառեր են եղել երբեմն: Նամակ, թաղաւոր, քաղաք, հնազանդ, զաղան, կապիկ, փիղ, քանդակ, զգոյշ, եկեղեցի, խրատ, բանտ, բախտ, քահանայ, եպիսկոպոս, քարշէլ, հրաման, ախոռ, կարագ, հպտակ, վաճառական, բաղանիք և այսպիսի հազարաւոր բառեր գործածելով՝ մտածում է որ և է հայ, թէ սրանք օտարազգի բառեր են այնպէս, ինչպէս այսօր միստեր, տէլեֆոն, մայօր, գինիաղիւն և այլն: Մեղմամբ ձգտող բառը գործածելու զգում է արդեօք, որ այդ բառի առաջին կէտը յունարէն մէղմամբ (սկ) բառն է, և այնպիսի մի սարսափելի բարբոսութիւն է կազմել լեզուն՝ ինչպէս եթէ այժմ ասէինք չեղմամբ ձգտող, կամ նիգրոմադոստ: Ինչ կը լինէր մեր այժմեան վիճակը, եթէ մեր նախնիք, «Բաղմալէպի» տեսակէտին հետեւե-

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

«ԲԱՉՄԱԼԷՊ» ԵՒ ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼԵՂՈՒՆ

II

Անցեալ յօդուածում տեսանք, որ որ և է լեզուի խօսող ժողովուրդը, նորանոր գաղափարներ արտայայտելու համար, անհրաժեշտ պահանջ ունի նոր բառերի: Տեսանք որ լեզուի արմատներէից նոր բարդութիւններ կազմելը ներքին միջոց է, բայց անբաւական և անկարող է այս պահանջին միշտ լրում տալու, մի և նոյն ժամանակ շատ զգուշալի է: Տեսանք նոյնպէս, որ լեզուի հին բառերին նոր նշանակութիւն տալը վնասակար և վտանգաւոր միջոց է, որից պէտք է խոյս տալ: Մեզ համար ուրեմն անհրաժեշտագար բացվում է մի ուղիղ ձանադար՝ լրում տալու լեզուի պահանջին, այսինքն նոր գաղափարներին և առարկաներին մեր լեզուում տալ այն անունները՝ ինչ անուններով, որ մենք սկզբնապէս նրանց հետ ծանօթանում ենք, այսինքն օտարազգի անուններ: Այս բնական միջոցի դէմ դիմում է «Բաղմալէպը» (ինչպէս և ուրիշ լրագիրներ և գրագէտներ, հին և նոր ժամանակ): Բայց ինչ հիմք ունի յարգելի ամապիքը այդպէս հակառակելու օտարազգի բառերի ներմուծման, և հայ լեզուի ու հայ մարքի առաջ փակելու զարգացման դիւրին ձանադարձը:

Այդ հիմքը լեզուի մաքրութեան գաղափարն է. «Բաղմալէպը» ցանկանում է, որ

ներին, որոնք, ինչպէս յայտնի է, բաղկացած են հինգ կէտերից, ուստայ զեւթանութիւնը իսկոյն և եթ պատասխանեց, թէ զբանից յետոյ յոյս կարելի է ունենալ, որ հիւսիսը կը գտնուին հաւանաբարական համար: Ֆրանսիական զեւթանը յայտնեց, որ նախ քան պատասխան տալը, նա պէտք է իր կառավարութեան կարծիքը հարցնէ, իսկ ինչ վերաբերում է անգլիական զեւթանին, նա յայտնեց, որ այդ նոր զիշումները հիման վրա նա ոչինչ կանխակցութիւններ չարժեքաւել չէ կամենում, եւ այդ պատճառով թող Ք. Գուռը իր առաջարկութիւններով ուղղակի դիմի անգլիական կառավարութեանը:

«Այսօր ստացված է լոնդոնի միւսիստութեան պատասխանը: Այժմ Գիէպպով գտնվող մարկիզ Սթրաբլըն ատանց երկարաբանութեան յայտնեց Բուստոն-փաշային, որ անգլիական կառավարութիւնը կտրական կերպով պահանջում է կամ այն բարենորոգումների իրագործումն, որոնք յիշատակված են պետութիւնների յայտնի մեծօրոնդումի մէջ, կամ միջազգային վերահսկող յանձնաժողովի նշանակումն բուն Հայաստանի մէջ:

«Անգլիայի այդ պահանջին Ք. Գուռը նոյնքան կտրական կերպով պատասխանեց, որ անպայման մերժում է երկու պահանջներն ևս՝ անհամապատասխան համարելով նրանց սուլթանի միապետական իրաւունքներին: Ասկայն այստեղի զիպլոմատիական շրջաններում կարծում են, որ համաձայնութիւն այնու ամենայնիւ կը կայանայ, և այն էլ վերալիչեալ մեծօրոնդումի հիման վրա: Այնու ամենայնիւ երկու կայ, որ տեղի կունենան լուրջ բարդութիւններ, որովհետեւ ուստայ և ֆրանսիական կառավարութիւնները այնպէս խիստ չեն վարվում, որպէս անգլիական կառավարութիւնը: Յոյս չը կայ տուգանք պէս, որ հայոց հարցում միջամտեն Բերլինի դաշնագրի ստորագրող բոլոր պետութիւնները:

II. Արդարացի մատասնջում է ըստ իւր «Daily News» լրագրի Ֆիլիպպոսի թղթակիցը հետեւեալն է հեռագրում սեպտեմբերի 10/22-ից: «Կ. Պոլսից, արժանահաւատ աղբիւրներից հասած տեղեկութիւնները հաստատում են, որ մեծ մատասնջութիւն է տիրում այն մասին, թէ ինչու մեծ պետութիւնները այնքան ձգձգում են հայոց հարցի լուծումը, չը նշանակելով կամ մի և երկու պակաս փոխարքայ և կամ մի վարչական յանձնաժողովի բաղկացած Բուստոն-տանի, Բրիտանիայի և Ֆրանսիայի ներկայացուցիչներից: Սուլթանը, ինչպէս ասում են, շատ յամուռ դիրք է բռնել, զրգոված օսմանեան կայսերական բանակի կողմից, որի ազդեցութիւնը իշխող պալատում խիստ աննպաստ և թշնամական է դէպի բրիտանական զեւթանը: VI. Բանակցութիւնները Կ. Պոլսից «Times» լրագրին հեռագրում են

լով այս հաղորատու բառերը փոխ չառնէին հաւանաբարական լեզուներից:—մենք այժմ կանգնած կը լինէինք քաղաքակրթութեան նոյն ատիճանի վրա, ինչպէս են քիւրդերը և թախառական խաչարած ցեղերը. մինչդեռ այսօր, հնորհիւ մեր նախնեաց առողջ դատողութեան և անխաղախ մտքի, մենք իրաւունք ենք համարում մեզ դառնել քաղաքակրթութեան ազգերի շարքը: Ի հարկէ, բառերը չեն քաղաքակրթութեան, այլ այն դադարաւորները, որոնք արտայայտվում են բառերով, իսկ գաղափարը ասանց բառի գոյութիւն չունի: Եւ այսօր «Բազմալեզու», որ այնքան սիրահար է նախնեաց լեզուին և օրինակին, քարոզում է այնպիսի բան, որի հակառակն են արել մեր նախնիք. քարոզում է դուրս ձգել մեր լեզուից նոր մուծվող անհրաժեշտ եւրոպական բառերը, առանց մտածելու, որ դա դէմ է ընդհանուր լեզուների օրէնքին, դէմ է առողջ դատողութեան, դէմ է մեր նախնեաց վարմունքին, որ դա նշանակում է ուրոյնանալ, մեկուսանալ բոլոր քաղաքակրթութեան աշխարհից, անուստայեան, մտաւորապէս և բարոյապէս յետ մնալ մարդկային առաջադիմութիւնից—և վաղ թէ ոչ կուզ գնալ քաղաքակրթութեան ազգերին, ինչպէս մեր օրերում տեսնում ենք յաճախ այն դէպքերում, երբ քաղաքակրթութեան ազգը չիլովում է անքաղաքակրթութեան տարրերի հետ:

«Բազմալեզու» կեանքից անվատված լինելով չէ էլ զգում, թէ կեանքը որչափ առաջադիմում և օրէցօր ինչ նոր պահանջներ է անում լեզուից, նրա աշխարհայեացքը, մտքի միջոցով խորհրդանշող, Եւրոպիայի, Փաստոսի չըջաննեան պետութեան 11-ից (23-ին). «Այն տեղեկութիւնը, թէ կարծիքների փոխանակութիւն է տեսնուել Անգլիայի, Ֆրանսիայի և Բուստոն-տանի մէջ հայոց հարցի առիթով, ձգվում է. բայց Ք. Գուռը մասնակցութիւն չէ ունեցել այդ բանակցութիւնների մէջ: Այն օրից, որ Ք. Գուռը արեւելք իր վերջին բացատրութիւնները, թիւրքաց կառավարութեան և պետութիւնների մէջ ոչինչ բանակցութիւններ տեղի չեն ունեցել և զրոյթիւնը առ այժմ անիմպոն է մնում: V. Նպատակների բաժանումը «Աստուծոյ նպատակներ բաժանելու գործը մեծ եռանդով է կատարվում և թիւրքաց կառավարութիւնը այլ ևս ոչինչ արգելքներ չէ յարուցանում: Ամերիկացի միսիոնարներ՝ զոկտօր Ռէյ-նոլդս և միստեր Կուլ, փոխ-հիւպատոս Համփթոն-հի հետ միասին, հաղում են նպատակների բաժանման վրա և նրանց անձնուէր գործունէութեան հնորհիւ բազմաթիւ հայերի վիճակը զգալի կերպով թեթեւացած է: Արք. Ֆիլիպպոս Կերրի նպատակներ բաժանող մասնագործներ հազար ֆունտ ստէրլինգ ուղարկեց, որ ստացել էր Անգլիայից: Ամերիկայից ևս ստացվել են նպատակներ:»

ՕՐԿԱՅ ՀԱՐՅՐ XXXV

Մեզ բուրբիս շատ լաւ յայտնի է, որ Թիւրքիայում հայերը վերին աստիճանի դանդաղ են աճում, այնքան դանդաղ, որ շատերին ստիճ է տալիս կարծելու, թէ օսմանեան պետութեան մէջ հայերը ոչ թէ աճում, այլ, ընդհակառակն, նուազում են:

Ասկայն իմ խորհրդածութեան առարկան այս անգամ այդ հարցը չէ, այլ մի ուրիշ հարց, որ սերտ կապ ունի հայ ազգաբնակչութեան աճման հետ, այն է՝ նոր սերունդի ֆիզիկական առողջութիւնը և նախնեաց արժանի մի խնդիր է:

Եւ, տարբաբաղաւոր, չեմ եղել ոչ թիւրքաց Հայաստանում, և ոչ էլ թիւրքաց պետութեան որ և է կողմերում: Չեմ եղել նոյն իսկ Կ. Պոլսում, այնպէս որ երբեք ստիճ չեմ ունեցել տեղի ու տեղը, երկրի մէջ, անձամբ ուսումնասիրելու այդ հարցը: Տարբաբաղաւոր, նոյն իսկ այն մարդիկ, որոնք եղել են Թիւրքիայում, կամ գրել են թիւրքաց հայերի մասին, չեն չօչափում այնպիսի հարցեր, ինչպէս, օրինակ, հայերի աճումն, կամ նոր սերունդի ֆիզիկական զարգացման հարցը,—և ինչպէս մեր բոլոր գրողները և ճանապարհորդները, իրանց զլխաւոր ու չաղրութիւնը դարձրել են հին աւերակներին, կամ շատ շատ զարգացողներ և կամ սեւագլուխներ լինելով, իրեն հայութեան չարահայտն հրեշտակները վրա:

Ասկայն ուղադրութեամբ նայելով այն բաղաւորում է սահմանափակվում. ուստի և միասին կերպով առաջարկում է արակաւորին ճաշարան ասել, զիննապիտոնին՝ վարժարան և այլն: Նա երկի չը դիտէ, որ կեանքում գոյութիւն ունեն շատ տեսակ խանութներ՝ տրակտիր, բէստօրան, կուխ-միսէրսկայա, СЕБЕТНАЯ ЗАВКА, СТОЛОВАЯ, ЗАР-ВЕРН—որոնք բոլորն էլ ճաշարան են, բայց իւրաքանչիւրը տարբեր յատկութիւններ, իրաւունքներ և պարտաւորութիւններ ունին: Նա չը դիտէ, որ տարանեւ ճինակցութիւններ կան, որոնք բոլորը վաւերապէս են, բայց մէկը միտից շատ տարբեր՝ ուսման ծաւալով և վայելած արտօնութիւններով: Նա կարծում է, որ ուստայայոց մասովը տրակտիր, զիննապիտոն բառերը գործածում է այն պատճառով, որ չը դիտէ կամ արհամարհում է ճաշարան, վարժարան բառերը. նա չէ իսկ մտածում, թէ ինչ խառնաշփոթութիւն, վէճեր, դատեր կը բացվէին կեանքի մէջ, եթէ մենք զեկաւարվէինք «Բազմալեզու»:

Այնպէս զուտ է իր ճանապարհով առանց հետեւելու կեանքին անձանթ «Բազմալեզու» աղաղակաւ անփութ խորհրդանշողներին և կեղծ աղափարական ուղեղներին: Կեանքը սխալ աղափարութեան տեսակետով ինքն իրան չէ օտարացնում ընդհանուր մարդկութիւնից, այլ աւելում է նրանից նորանոր առարկաներ և գաղափարներ և նրանց կոչում է արդէն եղած, օտարազգի որդի անուանել: Այս նոր բառերը «Բազմալեզու» և ուրիշ շատերին խորթ կը թան սկզբից, բայց յետոյ սովորական և անհրաժեշտ կը դառնան նոյն իսկ նախկին հակառակորդներ, և վերջ ի

թիւ պանդուխտներին, որոնք գտնվում են Անգլիայում, Կովկասեան քաղաքներում, մանրամասն հարց ու փորձ անելով և դիտելով այն անթիւ հայաստանցիներին, որոնք այդ երկրի բոլոր կողմերից անդադար գալիս են մեր կողմերը, և մեծ մասամբ մոտում «Մշակի» խմբագրատունը՝ օգնութիւն խնդրելու, եւ, կամայ ակամայ, գալիս են այն եղրակացութեան, որ թիւրքաց հայերի նոր սերունդը ֆիզիկապէս շատ անդադարացած, և նոյն իսկ վատասող է:

Փոքրիկ հասակ, ներս ընկած կուրծք, կորացած մէջք, դէմքը դժգոյն, տկար, և ի վերջոյ, ընդհանրապէս չը զարգացած կազմուածք.—ահա հայաստանցի երիտասարդի արտաքինը: Շատ քիչ և նոյն իսկ հազիւ են պատահում, որ այդ մշեցի, էրդրումցի, ինուսցի, վանցի, ալաշկերտցի երիտասարդների մէջ գտնվէին ֆիզիկապէս զարգացած, կազմուածքով և առողջութեամբ աչքի ընկնող մարդիկ: Եւ շատ եմ լսել, որ օրինակ, Կ. Պոլսի հայ համալսարանի վերին աստիճանի յաղթանդամ, ջրոտ, ֆիզիկապէս զարգացած, արտասովոր առողջութեան և մարմնական ոյժի տէր մարդիկ են, բայց միշտ զարմացել եմ, թէ ինչի ուրեմն Հայաստանի բոլոր կողմերից մեր երկրից կիող պանդուխտները այնքան վատասող և թուականում են, եթէ նոյն երկրից դուրս եկած, բայց Կ. Պոլսում եղողները այդքան աչքի են ընկնում իրանց մարմնական առողջութեամբ և օյժով: Մի անգամ միայն եմ պատահեց տեսնել մի քանի ֆիզիկապէս առողջ, յաղթանդամ մարդիկ—Գրանդ սասունցիներ էին:

Մեծ համարձակութիւն կը լինի, ի հարկէ, եթէ այդպիսի թեթիւ դիտողութեան հիման վրա, թող տալի ինձ մի որ և է եղրակացութիւն դուրս բերել.—բայց մի կողմ թողնելով, որ և է եղրակացութեան համար, չէ կարելի ուրեմն այն փաստը, որ յիշատակ այդ բաղաւոր սերունդը, որի մեծամասնութիւնը պանդուխտ է մեր կողմերը՝ իրանից ներկայացնում է մի ֆիզիկապէս չը հասունացած, վատասող մի սերունդ, որ զրգար թէ կարողանայ առաջ բերել աւելի լաւ սերունդ, մասնաւոր այն տեսակէն պայմաններին մէջ, որոնցով չըջապատված է թիւրքացացը: Ինչ է դրա պատճառը,—արդեօք տնտեսական ծանր պայմանները, վաղ ամուսնունքութիւնը, պահուստութեան ծանր ծանր կեանքը, թէ մի ուրիշ ֆիզիկապէս աւելի բարդ պատճառ.—այդ անկարող եմ վճելու.— Եւ միայն մասնաւոր եմ անում մի փաստի վրա, որ մեծ նշանակութիւն ունի Թիւրքիայի հայ ազգաբնակչութեան զարգացման մէջ, և այդ պատճառով արժանի է լուրջ հետազոտութեան:

Թող եմ տալիս ինձ կարծելու, որ թիւրքաց հայերի քիչ աճելու, կամ ըստ ոմանց բոլորովին

չաճելու պատճառը լսկ քաղաքական-անտեսական չէ, այլ այդտեղ մեծ մասն ունի և այն ընդհանուր ֆիզիկական տկարութիւնը, որը նկատուելի է Հայաստանի նոր սերունդի վրա ընդհանրապէս:

Խ. Մալուման

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՍՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Էրզրում, սեպտեմբերի 9-ին Պատուական «Մշակի» 98 թիւոյն մէջ, օգոստոս 1 ամսաթիւով, Էրզրումն ուղղեալ գրութեան մը մէջ՝ որ Գահակ ստորագրեալ էր, կարդացի ինչ որ գրված էր Կորին վարդապետի ձեռնագրութեան վերաբերմամբ:

Տաճկաստանի հայերն իրանց համար Սահմանադրութիւն մ'ունեն, որ կը դժէ առաջնորդներու, ժողովներու և Խորհուրդներու իրաւասութիւններն ու կորույէ գործաւորութեանը պայմաններն: Արդ՝ Սահմանադրութեան հրահանգաց համաձայն՝ եպիսկոպոս-առաջնորդն իրաւունք չունի իր ուղած անձը վարդապետ կամ քահանայ ձեռնադրելու, առանց սահմանադրապէս կազմած ժողովներու որոշման: Եպիսկոպոս առաջնորդն իր վիճակին մէջ միայն կարող է քահանայ ձեռնադրել այն անձն, որ տեղայն թաղական խորհրդէն և եկեղեցւոյն քահանայից դասէն վկայեալ և վաւերացեալ ըլլալով՝ վիճակին կրօնական ժողովն ալ արտօնուած է. իսկ երբէք չէ՝ կարող ու և է անձի վրա վարդապետական ձեռնադրութիւն ընել առանց կեղծօրական վարչութեան կրօնական ժողովայ վաւերացման և սրբազան պատրիարքի հրամանին, և հետեւեալ ծանր պատասխանատուութեան կենթարկելով այն եպիսկոպոս—առաջնորդն, որ յիշեալ կանոնաց առանց ուղադրութիւն ընծայելու, ինքնօրէն վարդապետ կամ քահանայ կը ձեռնադրէ զոք:

Մահաթի Համադապ կոչուած անձը (այժմ Կորին վարդապետ) իր աշխարհական ժամանակէն Էրզրումի ա. Աստուածածնայ Կարմիր վանուց վանապետ կարգուած էր՝ որոյմամբ նոյն ատենի (1891—1892) վանօրէնից Խորհրդոյն և յետոյ 1892 տարուայ մարտ ամսոյն մէջ վանօրէնից Խորհրդոյ կողմանէ խնդրուած է ի մէջը՝ կաշի գինը կուսակցօն քահանայ: Խնդրանքս օրինի ներկայացուած ըլլալով, ան ատեն վիճակիս կրօնական ժողովոյն, և յետոյ կրօնական ժողովայ և վանօրէնից Խորհրդոյ գիւմններէն ստորագրեալ խնդրագրով մը ազգային պատրիարքարանի՝ յիշեալ Մահաթի Համադապ ձեռնադրուած է ի մէջ վարդապետ 1892 սեպտեմբերի 27-ին տրուած որոշումներուն և առնուած հրամանին համաձայն:

Հայի չէր հասկանայ ոչ միւսիստ—նախարարին, ոչ միսիստ—քարոզչին, ոչ ֆէլդմարշալ—սպարապետին. որովհետեւ զրանք թէն հայերէն են հնչում նրանց ականջին՝ բայց չեն տալիս այն նշանակութիւնը, որ պէտք է ունենային: Աւելի լաւ է որ նա օտարազգի բառը կարդայ, չը հասկանայ—գիւմն հասկացողին կամ բառարանին, և որդի հասկացողութիւն կազմէ այդ գաղափարներին մասին. սրանով նրա մտաւոր հօրիւնքն էլ կը լայնանայ—նա բան կը սովորի, մտքերի խառնաշփոթութիւն էլ չի ծագի: Իսկ բուն հայ նախարարը, քարոզիչը, սպարապետը շատ ուրախ կը լինեն, որ մէկի գլուխը անսովոր եւրօպական ցիլինդր չենք դրի, միւսին ջնաստան և մարդակերներէ մէջ քարոզելու չենք զրկի, երբորդի նուիրական ասպարն ու ինքակը, մոյգն ու ժառանգական զինանշանը չենք կորցուցի:

Մեր ասածներից ընթերցող թող ծոռ դադարի չը կազմէ մեր մայրենի լեզուի մասին, թող չը համարէ նրան աղքատ, խառնակված, և պակաս չը սիրէ ու չը յարգէ հայերէնը: Բոլոր լեզուները աշխարհիս վրա նոյն ճանապարհով են գնացել—իրանց պակասած բառերը փոխ են առել ուրիշներից: Գերմաներէնը, ֆրանսերէնը անթիւ բառեր փոխ են առել յունարէնից, լատիներէնից, արաբերէնից, անգլիերէնից, ռուսերէնից, մէկը միւսին և այլն. ուստայ լեզուն յատուկ բառարաններ ունի ներմուծված օտարազգի բառերի, և դուրս է գալիս, որ ռուսերէնը 150,000 օտարազգի բառ է ներմուծել իր մէջ, շատ աւելի, քան մեր լեզուի բառարանը՝ եթէ սրա մէջ մոյցնէնք նաև մեր գործածած օտարազգի բա-

Այստեղ հարկ է, որ Մահտեսի Համազասպի մասին արուած որոշումները պատուական խմբագրութեանը ներկայեւք ի տեղեկութիւն՝

58-րդ Որոշումը Կրօնական Ժողովոյ Կարճոյ (նոյստ 20-րդ, 1892 թ, մարտ 16)։

Սրբազան նախագահ հայրը առաջարկեց, որ Կարմիր Վանուց այժմեան տեսուչ Մահտեսի Համազասպ էֆ. Լիւիզրամեանը վարդապետ ձեռնադրուելու համար արտօնութիւն տայ ժողովուրդացաւորելով վարդապետի մանհրաժեշտ պէտքը մեր վանօրէից համար, և գովելով անոր արժանիքն։ Ժողովն ալ իր կողմէն հաստատելով նորին սրբազնութեան առաջարկի մեծ կարեւորութիւնը և Լիւիզրամեանի արժանաւորութիւնը և գիտնալով առ այս ս. աստիճանի բարձր հաւանութիւնը և նաեւ վանօրէից խորհրդոյ կամքը, որոնց արտօնել և փութել խնդրել ներկայեւ ազգային պատրիարքարարին և նրա հաւանութիւնը խնդրել, որ պէս օրէնքը կը արամադրէ։

(Ստորագրութիւնը)

Յետ այս որոշման ի պատրիարքարան գրուած նամակը 1892 մարտ 21 և համար 953 կը կրէ վիճակիս կրօնական ժողովոյ գիւնդին ստորագրութիւնը և վանօրէից խորհրդոյ կողմանէ Առաքել Աւետիսեան (ատենապետ) և Մկրտիչ Հայրապետեան (ատենադպիր) ստորագրութիւնները։

Ահաւորի Կ. Պօլսոյ ազգային կեդրոնական վարչութեան կրօնական ժողովոյ որոշումը, ստեղծ ի 1 սեպտեմբեր 1892։

Կարմայ պատրիարքական գեր. փոխանորդին և տեղւոյն կրօնական ժողովին կողմէ՝ վարդապետ ձեռնադրուելու համար իբրեւ ընծայացու ներկայացուած էր Խորհրդոյ Համազասպ Ժողովս արտօնութիւն տուած՝ պայմանաւ՝ որ ընծայացուած ձեռնադրուի վիճակին վանքերէն միւսին վրա և թէ ընծայացուած ուստագիր մատուցանէ մնալու այն վանքն՝ որուն վրա ձեռնադրուած է, և եթէ հակառակ իր ուստագրոյն վանքէն ելնել ուզէ, այն ատեն առաջնորդարանն ի գործ դնէ իր հոգեւոր իշխանութիւնը։

Ուրեմն կը տեսնէք, որ Մահտեսի Համազասպ՝ Սահմանադրութեան օրինքը վարդապետ կոչուած է և ոչ մեր բացարձակ կամքով և ազդին կամաց հակառակ, մանաւանդ թէ իր ձեռնադրութեան ժամանակ և թէ յետ այնու և ոչ մէկ կողմէն և և բոլորք մը չէ եկած առաջնորդարանս մինչև այս վերջի ատեններս՝ որ նա մակադիրն սկսած է իր ձայնն հնչեցնել իր դաշնակի միջոցաւ՝ որ կերելի թէ accord-ի պէտք ունի և որոյ ձայնի մնացեալ անխորժ եղեկներուն չարժէք իսկ պատասխանելու՝ «aqui-la non capit muscus»։

Առաջնորդ Կարմայ՝
Ղեկնող արքեպիսկոպոս Շիշմանեան

Եւրոյն իսկ անգլիկները գերազանցում է նոյն իսկ ռուսներէնին. անգլիացիին ազգային վերաբերմանը չէ համարում բառեր փոխ ունեն ինչ իսկ վայրերի ցեղերին, երբ այդ բառերը իրան հարկաւոր են։ Բառերի փոխառութիւնը լեզուներէ մէջ կարելի է համեմատել արարմանի փոխանակութեան՝ անտեսական կեանքի մէջ։ Ինչպէս իւրաքանչիւր ազգ ուրիշներին վաճառում է իր բնիկ արդիւնաբերութեան աւելորդը և գնում է ուրիշներէր այն, ինչ որ ինքը չէ կարող զիրար արդիւնաբերել է միաժամանակ և փոխառում և փոխառում։ Այստեղ ազգային պատասխանութեան խնդիրը չը կայ։

Այսպէս իւրաքանչիւր զարգացող լեզու տառնեակ հազարներով օտարազգի բառեր է ներմուծում իր մէջ, և այնուամենայնիւ նա շարունակում է մնալ ինքնուրոյն, ազգային, ունի իր բնորոշ յատկութիւններն ու գեղեցիկութիւնները, նախ՝ որովհետեւ օտարազգի բառը մի լեզուի մէջ ներմուծվելով՝ ենթարկվում է այդ լեզուի հնչիւնական կանոններին և արտասանութիւնը փոխում է, եթէ կարելի է ասել՝ մկրտում է նոր լեզուով (լատիներէն quartus—քառորդ—բառը ֆրանսիացին դարձրել է quartier, ռուսը ֆրանսիացուց անկելով՝ չինեւ է квартира, հայը ռուսից անկելով դարձրել է վարկեր)։ Եւրոպոյ իւրաքանչիւր լեզու, համաձայն խոսող ժողովրդի տեղեկութեան, սովորութիւններին, երկրի կլիմային և այլն՝ ունի իր յատուկ ոգին, որին օտարազգի բառը ենթարկվելով՝ հետզհետէ կորցնում է իր խորթութիւնը։ Եւ երբորդ, որ զլիսաւորն է՝ իւրա-

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Կ. Պօլսոյ, սեպտեմբերի 7-ին

«Մշակի» այս տարվայ № 88-ի մէջ «Վարդ» ստորագրութեամբ մի նամակում, «Մշակի» պատահական թղթակիցը խօսելով այստեղի մի քանի վարդապետների վրա՝ ի միջի այլոց վաճառ վարդապետ Յակոբեանի մասին գրել էր, թէ սա՝ «զգալունի ստիկանութեան նախարարին կը դիմէ ու պատրիարքը կամբաստանէ... և կը խնդրէ, որ իր դիտողութիւններն ու ստիկանութեան դիմումը դադարի պահանջին» և ապա թղթակիցը նրան անուանել էր սրիկայ վարդապետ։

Վաճառ վարդապետ Յակոբեան, լսելով այդ գրուածի մասին, չափազանց վրդոված էր և ինչ զիմեւ ստատիկ բողոքեց և յայտնեց, որ ինք կեանքի մէջ ամենին տեսած չէ թիւրքաց ստիկանութեան նախարարին և թէ երբեք ոչ յայտնի, ոչ ծածուկ ոչ մի յարաբերութիւն չէ ունեցած թիւրք կառավարչական պաշտօնէն։ Վրդուածի հետ։ Չը բաւականանալով նրա այդ բողոքով և յայտարարութիւններով, ես զիմեցի կողմնակի՝ կատարելագոյն վտանգի աղբիւրներ և համոզվեցայ, որ վաճառ վարդապետ, որ կրօնական ժողովի անդամ է և հնչակված է իւրե Պօլսի լաւագոյն քարոզիչը, բացարձակապէս զերծ է այն ամբաստանութիւնից, որ նրա վրա բարդված է «Մշակի» յիշեալ թղթակցութեան մէջ։ Ուստի Յակոբեան վարդապետի ջերմագին խնդրանքը պարզ եմ համարում յայտնել այստեղ ճշմարտութիւնը։

Ես տեղեկացայ, որ կայ Պօլսում իրօք մի վաճառ վարդապետ, որ ծածուկ յարաբերութիւններ ունի ստիկանութեան նախարարի հետ և ամբաստանել է պատրիարքին, բայց դա՝ ոչ թէ Յակոբեանն է, այլ վաճառ վարդապետ Տէր-Մկրտեանն։

Ականատես

ՆԵՐՏԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեզ գրում են Կ. Պօլսից, որ հայոց պատրիարքարանում ստացվել է Աղթամարի խաչքարի կաթողիկոսից մի մանրամասն տեղեկագիր, որը կենդանի գոյներով նկարագրում է վանի նախնի հայ ժողովրդի վիճակը։

Այսօր, սեպտեմբերի 23-ին, չաբաթ օր, երկաթուղու երկնորեան գնացքով «Մշակի» հրատարակիչ պրօֆէսոր Աղթամար Արծրունին ուղևորվում է Գերմանիա Պ. Արծրունին միւս տարի նորից Թիֆլիս պէտք է վերադառնայ։

Մեր թղթակիցը հաղորդում է մեզ թիւրքաց սահմանադրութիւն հետեւալը. «Սահմանի միւս կող-

քանչիւր լեզու ունի իր յատուկ քերականութիւնը, որ շուտ և կենդանութիւն է տալիս անյոս բառերին և բնորոշում է յատուկ ազգային լեզուին։ Այս երեք ֆակտորները, մանաւանդ վերջինը, թէպէտ իրանք էլ ենթարկված են յամրաչարժ փոխակապութեան՝ սակայն պահպանողական տարրն են կազմում լեզուի մէջ, որով փոխել կամ խառնակել լեզուն Բառերի և քերականութեան նշանակութիւնը լեզուի մէջ աւելուում խօսենք։ Բառը լեզուի մէջ այն է՝ ինչ որ թիւր թուաբանութեան մէջ օտարազգի բառը անյայտ քանակութիւն, քերականութիւն՝ թուաբանական նշաններին է համապատասխանում, որովհետեւ ցոյց է տալիս բառերի յարաբերութիւնը միմեանց հետ։ Արդ եթէ մի նախադասութեան մէջ պահպանված է լեզուի քերականութիւնը, բայց գործ են ածված մի-երկու օտարազգի բառ՝ մենք կուենանք մի այսպիսի հանրահայտական ձև.

$$7 (p + 12) - 5p^2 + (14 - 2p) \\ 6 - p$$

այսինքն մի նախադասութիւն, որ մեզ հետ խօսում է, բան է ստում, և որը կատարելապէս հասկանալու համար հարկաւոր է բառարանում գտնել երկու անծանօթ բառ. (p և q)։

Իսկ եթէ վերցնենք նոյնպիսի թուով մաքուր հայերէն բառեր, բայց լեզուի քերականութիւնը և յատկաբանութիւնը անտես անենք՝ կը ստանանք.

$$7, 4, 12, 5, 4, 2, 14, 2, 4, 6, 3, \\ 4, 6, 3, 2, 14, 2, 4, 6, 3,$$

այսինքն բառերի մի շարք, որոնք մեզ ոչինչ չեն ասում, համար են։

մից լուր ստացվեց, որ այսօր, սեպտեմբերի 15-ին, Ծաքիր-իւրան պէտք է մանի Ալաշկերտ։ Դա է Ալաշկերտում օրվայ հարցը։

Մեզ հեռագրում են Գանձակից, սեպտեմբերի 21-ից. «Այստեղ եկաւ Արիստակէս արքեպիսկոպոս Մեղրակեան»։

Թիֆլիսի դատաստանական պալատը մանկաբարձու Սիմպլիցիկայի գործի մասին հետեւեալ վէճում կայացրեց ամսիս 20-ին։ Ճանաչելով մեղադրված մանկաբարձուհի Եւգենիա Սիմպլիցկային (40 տարեկան) և ուսանող Լէվ Գերմանին մեղաւոր՝ օրիւրը Եւգենիա խանութայի արգանդի պտուղը դիտմամբ փչացնելու մէջ—զրկել Սիմպլիցկային բոլոր իրաւունքներից և ուղարկել արքայ Սիբիրի ոչ հեռավոր տեղերը, իսկ Գերմանին բանտարկել 2 տարով։

Սեպտեմբերի 21-ին Թիֆլիսի նախագահաւոր ուղարկեց Թիֆլիսի քաղաքագլխին կովկասեան ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի մի գրութիւն, որով հոգաբարձուն, օրէնքների յայտնի յօդուածները վրա հիմնելով, Թիֆլիսի արհեստաւորաց զարկի կանոնադրութիւնը համարում է իր ոյժը կորցրած և խնդրում է նախագահաւորաց արգանդի քաղաքային դումային՝ նոր կանոնադրութիւն կազմել վերոյիշեալ դրուրդի համար։

Թիֆլիսի նախագահական դատարանը, ամսիս 18-ին, 19-ին, 20-ին և 21-ին, քննում էր հրէայ անյաւանառ Բաշկելիչի կողոպտման և սպանութեան գործը։ Այդ յանցանքի մէջ ամբաստանվում էին սպանվածի ազգական հրէայ խէլ Ֆրիդման և տեղացիներ—Խոսեֆէլ, Յիրիկիզէ և երեք եղբայր Նանիշիլերը՝ Գօլօ, Վասիլ և Ալէքսանդրը։ 1893 թ-ի սեպտեմբերի վերջին Օղէսայից Թիֆլիս է գալիս անյաւանառ Բաշկելիչի, 60 տարեկան մի ծերունի, բերելով իր հետ ծախելու համար 30.000 ռուբլու քարեղէն։ Հոկտեմբերի 5-ից անհետանում է Բաշկելիչը և քննութիւնից յայտնվում է, որ նրան խաբէութեամբ տարել են Օրթանալայ, կողոպտել այդտեղի այգիներից մէկում և սպանելով՝ դատարան կանչված էին մօտ 60 վիշներ։ Գատարանը յանցաւոր ճանաչելով բոլոր մեղադրվածներին, բացի Վասիլ Նանիշիլից, դատապարտեց Ֆրիդմանին մշտական տաժանակիւր աշխատանքի, Գօլօ Նանիշիլին և Յիրիկիզէին՝ 17, Խոսեֆէլին՝ 13 և Ալէքսանդր Նանիշիլին՝ 8 տարվայ տաժանակիւր աշխատանքի։

Սեպտեմբերի 20-ին, Թիֆլիսի դատաստանական պալատում, բոլոր դատարանները և ծառա-

Ուրեմն օտարազգի բառերը ոչ ընդունակ են այլանդակելու լեզուն և ոչ նրան անհատական դարձնելու. (չառ մարդ իր մայրենի լեզուով էլ բաղմաթիւ բառեր չէ հասկանում, որովհետեւ կրթված չէ լիովին, բայց սա չէ նշանակում, որ մենք այդ բառերը չը պէտք է գործածենք, այլ նշանակում է՝ թէ չը հասկացողը պէտք է բառարանի դիմէ և իրան անծանօթ բառերը սովորի, հասկանայ)։ Ուստի «Բաղմալէպը» արտասուք չը պիտի թափէ մեր մամուլի լեզուի վրա, թէ սա, օտարազգի շատ բառեր գործածելով օտարացել է, այլ պէտք է պահանջէ, որ լեզուի ոգին, յատկաբանութիւնը և քերականութիւնը մաքուր պահպանվեն և բնական ճանապարհով զարգանան։ Հէնց ինքը «Բաղմալէպն» էլ թող գործածէ օտարազգի բառեր—մեր նախնիքը իրանց օրինակով այդ բանը օրինաւոր են դարձնում։ Նրա և մեզ համար—բայց թող զգուշանայ «մաքուր հայերէն բառերով» այնպիսի կուտակութիւններ տալ, որոնք իմաստից զուրկ են, որովհետեւ քերականութիւն չունեն, ինչպէս է հետեւեալը.—«Եւ արդէն կան թիւրքեր, որոց ցաւալի լեզուին հետ միշտ անծանօթ ապրեցան, և նորին ուղղագրութիւն, առողջանութիւն և կիտաղրութիւն՝ իւր աւելորդ ծանրաբեւութիւն»՝ արժանի սրբագրութիւն (Բաղմ. 1895, յունվար, եր. 4)։

Այստեղ անծանօթ բառ չը կայ, բայց և այնպէս՝ սա անմիտ բառերի և հակասութիւնների կուտակութիւն է, որից բան չենք հասկանում,

յորդները ներկայութեամբ հոգեհանգիստ կատարվեց արգարադատութեան նախկին մինիստր Մահտեսիի համար։ Հոգեհանգիստին ներկայ էր և զինուորական մինիստր գեներալ-ադյուտանտ Վանիսիկի։

ԵԿԱՏԵՐԻՆՈՒՍՈՒՄԻՅ մեզ գրում են. «Վհա շաւուակ մի քանի օր է, որ առանձին գնացքներով անցնում են դէպի Թիւրքիա գաղթող չեք քէզն երբ մեծ թուով։ Արմաւիրի մօտ գտնվող չեքքէզ առնների բնակիչներին, ինչպէս տեղեկացանք նոյն իսկ գաղթողներին, պիտի բնակեցնեն Ալաշկերտի գաւառում»։

ՄԵՐՎԻՅ մեզ գրում են. «Մեր քաղաքում կայ մօտ 110 մանուֆալկտուրային ապրանքի խանութներ, որոնք, առանց բացառութեան, հայերին են պատկանում։ Կան և տաւան և երկու դրամանակներ։ Թէ խանութները և թէ գրասենականների գործակաւորները թիւը հարկեր է համարում, և այդքան մարդկանց համար կիրակի կամ տօն օր ասած բանը գոյութիւն չունի։ Այս փոխը երեւոյթի պատճառը մասամբ գուցէ առաջ է գալիս նրանից, որ այստեղ հայոց եկեղեցի չը կայ, իսկ մեր տգէտ քահանան առանց եկեղեցու էլ կարողանում է եկեղեցական ծէսերը կատարել, և այս կամ այն խանութում, գինեաներում և քարեջրատներում սրա նրա գլխին «պահպանիչ» ստելով փող կորզել... Մեր հասարակութեան հասկացող մասը խիստ զրգոյս է այդ բողոքից»։

ՆԵՐՏԻՆ մեզ գրում են. «Վերջին անգամ տեղի ունեցած ցուրտը՝ մի փոքր վնասեց Արարանի դաւառի հացաբլրոյներին, այդ պատճառով ցորենի խաղվարը, որ ծախվում էր 10 ռուբլով, մի երկու ռուբլով թանկացաւ։ Այս տարի խաղողի բերքը շատ սակաւ է, մանաւանդ Գեատնի-Բատարի մասալում։ Իսկ բամբակի բերքը, թէ և այնքան առատ չէ, բայց անցեալ տարվայ բերքի համեմատութեամբ՝ բաւարար է։ Ամենաընտիր ցորենի խաղվարը հրապարակում ծախվում է 17 ռուբլով, մինչդեռ թխած հացը թանկ է 20 կօպէկ լիտրը, դումպի հացախմորները, որը արված է առանց քրէհի մի թուրքի, նոյնպէս 20 կօպէկով է ծախվում։ Հետաքրքիր էր իմանալ ուրեմն ինչի քաղաքը իդուր գրկվում է 5—600 ռուբլի քրէհից»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Միւսից հեռագրում են, որ Միքիլայի շատ գիւղերում սով է տիրում։ Կառավարութիւնը հայ է բաժանում ազգաբնակչութեանը, բայց

որչաւի էլ զինվեց բառարանով և քերականութիւններով, որովհետեւ այս տղերքի հեղինակի մտածողութիւնը խառնախօս է և ոչ որոշ։ Այս մի քանի տղի մէջ այնչափ անորոշութիւն, նոյն իսկ հեղինակին անպատեհի կուրիօզներ կան, որ բացատրելու համար մի ամբողջ յօդուած է հարկաւոր, բայց յոյս ունենք «Բաղմալէպը» այդ ծանրաբեւութիւնից մեզ կազատէ։

Մենք համատու կերպով, որչափ ներում էին «Մշակի» էջերը, ամիսներից մեր հայեացքը օտարազգի բառերի գործածութեան վերաբերութեամբ և ցոյց տուինք, թէ անհիմն և սխալ է «Բաղմալէպի» ուղղութիւնը, որ առաջարկում է արտաքին օտարազգի բառերը մեր լեզուի միջից և նրանց փոխարինել հայերէն բառերով։ Նորից կրկնում ենք, երբ հայերէն լեզուն ընդունակ է նոր, աջող բարդութիւններով շտրհաւոր ծանցներով կամ ուրիշ միջոցներով յարմար, որոշ դիւրաթեք բառեր յօրինել՝ մենք չենք խորհի այդպիսի բառերից. երբ մի գրագէտ անխնայաբար գործ է ածում օտարազգի բառ, մինչ հայոց լեզուն ունի յատուկ համահայտակ բառ. մի և նոյն գաղափարը արտայայտելու համար՝ մենք դատապարտելով դատապարտում ենք այդպիսի թեթեւամտին։ Բայց երբ մէկը, խնդրի հետ լաւ ծանօթ չը լինելով և թիւս ազգասիրութեամբ, պատերազմ է հրատարակում օտարազգի բառերի գործածութեան դէմ՝ մենք չենք վարանի նոյնպիսի խոտութեամբ դատապարտել և այդպիսի մտավանդներն։

Սո. Մալխասեանց

այդ օգնությունը մի կաթիլ չուր է ծովի մէջ:
—Լրագիրներին հետագրում են, որ ամբողջ Անգլիայի մէջ տարվայ այս եղանակի համար չը տեսնված չորքեր է անուամ: Չորսովիւնը մեծ վը-
նասներ է հասցնելու երկրագործութեանը:

—Չիկագոյում նորերս տեղի ունեցաւ իրան-
դացիների համագումար ժողով, ուր որոշվեց
կազմակերպել մի մշտական զօրք՝ Երանդիան
աղաներու համար: Իրանդացիների այդ որոշումը
մեծ ժառանգութիւն է պատճառում անգլիա-
կան կառավարչական շրջաններին:

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՅ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՄՈՍԿՎԱ, 20 սեպտեմբերի: Պատեօրի մահ-
վան ասիկով, Մոսկովայի բժշկական հիմնարկու-
թիւնները և Մոսկովայի համալսարանը ցաւակցա-
կան հեռագիրներ ուղարկեցին Պարիզ, համա-
նման հիմնարկութիւններին: Մի քանի ընկերու-
թիւններ պատուիրեցին իրանց համանշաններին
Պարիզում պատմելու զինք Պատեօրի դազողի
վրա: Թաղմանը Պարիզ կերկրան Մոսկովայի հիմ-
նարկութիւնների ներկայացուցիչները: Պատեօ-
րի յիշատակին կը նուիրեն հանդիսաւոր նիստեր:

ՍԵՎԱՍՏՈՊՈԼ, 20 սեպտեմբերի: Գիշերը, մա-
ռախուղի պատճառով, հարիւրամիլեան մօտ ծան-
ծաղուտի վրա նստեց «Յէսսերեմիա» շոգնաւը,
որ դալիս էր Օդեսայի, և ստորին մասերը Քիչ
ծաղկեցին: Օդեսովիւն է արվում Օդեսայից:

ԽԱՐԿՈՎ, 20 սեպտեմբերի: Յայտարարված է
կանանց համար կազմակերպված դատախօսու-
թիւնների պրօգրամը: Կարգում են համալսարանի
պրօֆէսորները: Կատախօսութիւնները կը սկսվեն
հոկտեմբերի սկզբին:

ՊԱՐԻԶ, 20 սեպտեմբերի: Անատօր Մանիէ
կեաւ և արդարադատութեան ձեռքը յանձնեց
իրան:

Քիբօ յայտնեց միտադներ խորհրդում, որ
հանրապետութեան նախագահը ներկայ կը լինի
Պատեօրի թաղմանը:

Երազմասկարի հազարգում են, որ զենեակ
Գիւլէն անցաւ Անկարայից լեռներով, համարեա
ոչինչ զիմարութեան չը հանդիպելով: Հալատ-
ները յետ քաշվեցին դէպի Լազովիցա օդը,
որտեղից յետ մղվեցին հեռեկալ օդը:

ՉԻԿԱԳՈ, 20 սեպտեմբերի: Քաղաքացիին նա-
խագահութեամբ կայացած բազմամարդ միտինգը
համակրութիւն յայտնեց Կուրա կղզու բնակիչ-
ներին, որոնք պատերազմում են իրանց անկա-
խութեան համար, պարսկական սպանիական
կառավարութեան խտրութիւնը և առաջարկեց
Միացեալ—Նահանգների կառավարութեանը հա-
նաչել աստատման իրաւունքները որպէս պատե-
րազմող կազմի:

ՊԱՐԻԶ, 21 սեպտեմբերի: Մօտ 50,000 մարդ
զնայ երկրաշարժի Պատեօրի նշխարքը: Ար-
տասանանից շարունակվում են զալ բազմակիւ
ցաւակցական հեռագիրներ: Հօտ բազմաբնակի մու-
նիցիպալիտետները որոշեցին պատգամաւորու-
թիւններ ուղարկել Պատեօրի թաղմանը:

ՖՈՆՏԵՆԵԼԻՍ, 21 սեպտեմբերի: Մեծ իշխան
Կոնստանտին Կոնստանտինովիչ, արտաքին գոր-
ծերի մինիստր Հանսօօի և Կոմս Մօնտբէլլօի
ուղեկցութեամբ, ժամանեց այստեղ այցելու-
թիւն գործելու հանրապետութեան նախագահին:
Նախագահի մօտ նախաձեռնուց յետոյ, Նորին
Բարձրութիւնը հեռացաւ Ֆոնտենէլլօից: Մեծ
Իշխանին պատշաճաւոր բոլոր պատիւներ արվե-
ցին:

ՎԻԵՆԱ, 21 սեպտեմբերի: Հրատարակված
է կայսրի հրովարտակը, որից երևում է, որ
Կոմս Կիլմանսէզ հրամարական տուեց և կառա-
վարութեան գլուխ անցաւ Կոմս Բադէնի:

Խաղաղի՝ ԱՆԴՐԵԱՆԻՐ ԲԱՆԱԾԱՐ
Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԵԱՍ ԱՐԺՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՅԳԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ

Վարչութիւնը պատիւ ունի յայտնել հա-
տարակութեան, որ նորիկ աշակերտներ ըն-
դունելու համար ըննութիւնները նշանակ-
ված են առաջիկայ հոկտեմբեր ամսի
16-ին, իսկ խնդիրները ընդունվում են մինչև
նոյն ամսի 14-ը: (№ 109) 1—3

ՐՕՍՏՈՎԻ ՄԷԶ

Բազմել է ԼՐԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ և ԳԲԱ-
ՏՈՒՆ: Ընդունվում են գրքեր, օրացոյցներ և պատ-
կերներ՝ ծախելու համար: Հասցէ՝ ՐՕՏՈՎՆ (на
Дону) ГАЗЕТНОЕ АГЕНТСТВО.
(№ 100) (շ.) 4—15

Ն Ո Ր Ե Կ

Ձախի մի լեհահի բժնայի տեղ է փընա-
ռում մանուկների մօտ: Արաւ-Արաւիկան փ-
ռուն Հէջուբովի: (№ 107) 2—3

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԻԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒ

Երգեցիկ խմբի համար հարկաւոր են
երգիչներ և մի խմբակաւ տ, ընտիր ձայ-
ներով: Յանկարի է, որ երգիչները իմանան
ձայնագրութիւն: Պայմանները իմանալու
համար զիմել Թիֆլիս, Ներսիսեան դպրոց,
պ. Եկեղեցական: (№ 107) 2—3

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ԳՊՐՈՑԻ հոգարարձութիւնը ցան-
կանում է ձեռք բերել քաղաքում 2000 քառակուսի սաժէնից ոչ պակաս գետին,
ուր կառուցանելու է ՆՈՐ ԵԼԵՆԻ ԳՊՐՈՑԻ ՀԱՄԱՐ:

Յայտարարութիւն տպելու օրից 2 եօթնեկը ընթացքում հոգարարձութեան դի-
ւանատունը, ամենայն օր, ցերեկից 10—2 ժամը կընդունի առաջարկութիւններ այդ-
պիսի գետնի մասին: (№ 109) 1—3

Կատարին է Նիկողան վնա, Սերգէյ և Ալէքսանդր Իվանովիչ ԻԶ-
ԲԱՇԵԱՆՆԵՐԻ, Նատալիա Իվանովնա և Ասատուր Զուրաբովիչ ՄԱԴԱ-
ԹԵԱՆՆԵՐԻ՝ յայտնում են իրանց ազգականներին և ծանօթներին իրանց որդու,
Էդոր և աներորդի

ԳԵՐԱՍԻՄ ԻՎԱՆՈՎԻՉ ԻԶԲԱՇԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ սեպտեմբերի 20-ին: Յուշարկաւորութիւնը տեղի կունե-
նայ իրակի օր, սեպտեմբերի 24-ին, առաւօտեան 10 ժամին, իր բնակարանից,
Մալայա-Գրեադնայա փողոց, № 24, դէպի վանքի մայր եկեղեցին, այնտեղից խօ-
շիվանքի գերեզմանատունը: Հողահանգիստ կը կատարվի սեպտեմբերի 23-ին, շա-
բաթ օր, երեկոյան 7 ժամին: 1—1

ԱՆԴՐԿՈՎ ԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂՈՒ ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆԻՑ

Երկաթուղու կարիքների համար պահանջվում է պատրաստել փայտեղէն նիւթեր և հասցնել
այդ նիւթերը 1896 թին, այն է՝

- 1) Կաղնու չալներ գլխաւոր գծի համար—120,000 հատ.
- 2) Նոյնը եղնափայտի, կարագալի և թեղոյի—435,000.
- 3) Նոյնը կաղնու՝ ջիւտուրիւնի ձիւղի համար—40,000.
- 4) Կաղնիների և եղնափայտի աղիւսածն տաշեղներ—400 կոմպլէկտ.
- 5) Նոյնը ջիւտուրի ձիւղի համար—40
- 6) Աղիւսածն տաշեղներ աղայատակների, եղնափայտից—4280 հատ
- 7) Չանաղան աղիւսածն տաշեղներ, եղնափայտից—10,000
- 8) Տախտակներ եղնափայտի տեսակներից—80,000 կուբ. ֆ.
- 9) Նոյնը կաղնու—4000
- 10) Եղնափայտի գերաններ— 150,000
- 11) Փայտանի—1000 հատ
- 12) Գերաններ կաղնուց — 60,000 կուբ. ֆ.
- 13) Տիւղայ և լաստների ծառերի գերաններ (կարելի է փոխարինել դրանց աղիւսածն տա-
շեղներով և տախտակներով)—95,000 կուբ. ֆ.
- 14) Հեռագրական վերագրիներ կաղնու փայտից—1000 հատ
- 15) Չանաղան տեսակի փայտ—2500 կուբ. ֆ.

Այն անձինք, որոնք ցանկանում են հայկաթելէ այդ փայտեղէն նիւթերը, հրաւիրվում են
տալու իրանց յայտարարութիւնները Երկաթուղու վարչութեանը (Թիֆլիս, 9, սեփական) փայտերի
համար՝ հոկտեմբերի 12-ին, չնուրբեցնել փայտի համար՝ հոկտեմբերի 18-ին և չալների, փոխադր-
վող և սաղայատակային փայտեղէն տաշեղների համար՝ հոկտեմբերի 20-ին այն տարվայ, ոչ ոչ ցե-
րեկից 12 ժամից, և մտցնել միաժամանակ Երկաթուղու վարչութեան կատարած գրաւանին՝ թղթադրամ-
ներով կամ պետական արժէթղթերով այն գնահատութեամբ, որ հաստատել է Ֆինանսների Մինիս-
տրը, առաջարկվող կապի գումարի 100%-ի չափով: Յայտարարութեան հետ պէտք է կցված լինի
վարչութեան կատարած անդորրագիրը՝ գրաւանի տալու մասին, կամ թէ պատասխան անդորրագիրը
Երկաթուղու վարչութեանը պատուով գրաւանի ուղարկելու մասին:

Կապի պայմանները և նիւթերի ցուցակը կարելի է տանալ Մատերիալնայա Ալուբայի գրա-
սենակում ամեն օր, առաւօտեան 10 ժամից մինչև 2 ժամը կէսօրից յետոյ, բացի տօն օրերից:
Օտարաբաղադրացի, ժամանակ չանելու համար, պահանջում են պայմանները հեռագրով (Телѣграфъ,
Заказная, Материальная):

Երկաթուղու վարչութեան (Նոյնաւոր Առևանի որոշումը պէտք է հաստատվի պետական երկա-
թուղիների վարչութիւնից:

(№ 103) 3—3

ԿՐԱԿԻ ԴԷՄ ՓՈԽԱԳԱՐՁ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ապահովադրում է ամեն տեսակ շինութիւններ Թիֆլիս քաղաքի մէջ

ՏԵԼԵԳՐԱՖԻ Ը 288

Վարչութիւնը գտնվում է քաղաքային տանը, Երևանեան հրապարակի վրա, և բաց
է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 2 1/2-ը կէս օրից յետոյ:

Մուտքը վճելիամիտփայտ փողոցից, քաղաքային դռանցի պողէզով:
(№ 90) (շ.) 6—20

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ
1895 թ. սեպտեմբերի 1895

Պ Ա Հ Ա Ն Ձ Ք	Թիֆլիսում	Բաժիններում	Ընդամենը	Պ Ա Ր Տ Ք	Թիֆլիսում	Բաժիններում	Ընդամենը
1. Դրամարկ (առձեռն թղթադրամ).....	207,491—35	148,745—89	356,237—24	1. Հիմնական դրամադրու.....	1,000,000 —	—	1,000,000 —
2. Ընթացիկ հաշի Պետական Բանկի բաժնու.....	348,443—93	953,000 —	1,301,443—93	2. Պահեստի դրամադրու.....	253,875—64	—	253,875—64
3. Զեղժ. (Disconto) մուրհ. երկու ստորագրութ.	3,204,310—65	990,058—42	4,194,369—07	3. Դրամադրու անչափ կալուածքի զիջուց.	—	1,229—88	1,229—88
4. Զեղժ. մուրհ. մի ստոր. ապահ. տոկոս. թղթ.	355,341—06	—	355,341—06	4. Դրամական աւանդներ՝	—	—	—
5. Զեղժումն տոկոսաբեր թղթ. , կարծն. և այլն.	30,347—81	1,047—50	31,395—31	ա) Պայմանաժամով	4,296,692 —	1,137,984 —	5,434,676 —
6. Փոխառութիւն դրամականով՝	1,540,412—95	538,265—59	2,078,678—54	բ) Գահանաջ.	266,367 —	148,171 —	414,538 —
ա) Պետութիւնից ապահ. տոկոսաբ. թղթերի.....	244,237 —	33,230 —	277,467 —	գ) Ընթացիկ հաշուով հասարակ.	1,457,708—80	1,947,141—23	3,404,850—03
բ) Ոչ ապահ. >	7,951 —	594,363—72	602,314—72	դ) > պայմանաւոր.	—	221,779—26	221,779—26
գ) ապահ. >	—	11,590—47	11,590—47	5. Փոխառութիւն դրամականով պետ. բան- կայի բաժնու.....	—	—	—
դ) Ուսուց. և արժաթի.....	757,876—84	103,926—53	861,803—37	6. Վերադեղձումն մուրհակների պետական բանկի թիֆլիսի բաժնի.....	—	—	—
7. Բանկի պատկանեալ տոկոսաբեր թղթեր.	63,981—78	82,682—27	146,664—05	7. Թղթակիցներ՝	—	—	—
8. Ոսկի և արտասահմանի փոխանակագրեր.	253,862—43	—	253,862—43	ա) Նոյն հաշիւը (Loro).....	11,329,511—70	—	11,329,511—70
9. Տոկոսաբեր թղթեր պահեստի դրամադրու.....	—	—	—	բ) Բանկի հաշիւը (Nostro).....	15,154,440—72	—	15,154,440—72
10. Թղթակիցներ՝	11,477,553—32	—	11,477,553—32	8. Բաժինների հաշիւը կենտ. վարչութի. հետ. կենտրոն. վարչութի. հաշիւը բաժնի հետ.	—	893,975—55	893,975—55
ա) Նոյն հաշիւը (Loro).....	15,539,443—37	—	15,539,443—37	9. Բանկի բաժնետոմսերու անվճար կարծն- ների բաշիւը.....	1,006,312—17	—	1,006,312—17
բ) Բանկի հաշիւը (Nostro).....	912,209—39	—	912,209—39	10. Չը վճարուած տոկոսներ, աւանդների, ընթացիկ հաշիւների և այլ գործողու- թեանց.....	5,911—05	—	5,911—05
11. Բաժինների հաշիւը կենտ. վարչ. հետ.	—	—	—	11. Ստացուած տոկոսներ և յանձնարարա- կաններ.....	115,233—43	50,322—68	165,556—11
կենտրոնական վարչութեան հաշիւը բա- ժինների հետ.....	—	976,143—91	976,143—91	12. Փոխանցիկ գումարներ.....	192,847—75	86,248—74	279,096—49
12. Գնումն և վաճառ. արժեթղթ. բաժնի.....	86,700 —	—	86,700 —	13. Արդիւնք 1894 թ.	52,852—17	69,291—62	122,143—79
13. Պայմանաժամն անցուցած փոխառութիւն.	31,550 —	16,590 —	48,140 —		—	—	—
14. Բողոքված մուրհակներ.....	16,150 —	150 —	16,300 —		—	—	—
15. Ընթացիկ ծախսեր.....	42,982—32	33,021—19	76,003—51		—	—	—
16. Կաշկարայի և սկրիպանի ծախսեր.....	3,129—56	7,411—44	10,541 —		—	—	—
17. Յետ ստացուելիք ծախսեր.....	7,777—67	15,834—88	23,612—55		—	—	—
18. Անշարժ կալուածք.....	—	50,082—15	50,082—15		—	—	—
Ը. Ա.	35,131,752—43	4,556,143—96	39,687,896—39	Ը. Ա.	35,131,752—43	4,556,143—96	39,687,896—39